

Zomeravondoverdenking Thomas a Kempis 12 juli 2025

Jaap Hagedoorn

Het is op een paar weken na 40 jaar geleden dat ik ook naast deze steen stond voor een zomeravondoverdenking. Niet op deze plek, want het monument stond toen nog aan de Haersterveerweg.

Op verzoek van de werkgroep Thomas a Kempis Zwolle sprak ik toen over het thema “Altijd met elkaar, tegen polarisatie” op basis van de tekst: “Het is grote wijsheid zich in zijn handelen niet te overhaasten en ook niet te hardnekkig aan een eigen mening vast te houden” uit het vierde hoofdstuk van het eerste boek van de *Navolging*. Dat is een aansprekende tekst die toen, maar zeker ook nu van toepassing is. Vandaar dat ik er vandaag graag weer mijn overdenking aan ophang.

Thomas’ tijd was er één van politieke, economische, sociale en religieuze onrust. De 100-jarige oorlog tussen de Franse en Engelse koning verscheurde Europa doordat er steeds wisselende allianties waren. Regionaal waren er de Hoekse en Kabeljauwse twisten en de strijd tussen de Schieringers en de Vetkopers: steeds om het verkrijgen of houden van de macht door verschillende facties in verschillende gewesten in de Lage Landen. In Zwolle was er strijd om de macht tussen de gilden en de patriciërs die vanouds her de touwtjes in handen hadden, culminerend in de St Lucienacht, waarbij de laatsten gesteund door de bisschop van Utrecht het pleit beslechtten in hun voordeel. In de daaropvolgende jaren ontstond onrust in het Utrechtse bisdom, waardoor zelfs Thomas en zijn medebroeders tijdelijk verdreven werden van deze plek.

Economisch begon het zwaartepunt zich te verplaatsen van de textielindustrie in de Zuidelijke Nederlanden en de Hanze in de oostelijke gewesten naar de zeegerichte provincies in het west. De steden verkregen meer macht ten opzichte van de landsheren en in de oostelijke Nederlanden was er verzet tegen de benoeming van de bastaardzoon van de hertog van Bourgondië tot bisschop van Utrecht. Men vreesde toename van de Bourgondische invloed. Al die strijd en onrust maakte het noodzakelijk om jaarlijks meer dan 15% van de stedelijke inkomsten te besteden aan oorlog en veiligheid.

We zien de parallellen met onze eigen tijd. Strijd om de hegemonie in de wereld op politiek, sociaal en economisch terrein. Religieuze en politieke onrust die mensen van huis en haard verdrijft. Macht op basis van productiemiddelen. Het gevoel van dreiging daarnaast ook nog door milieuproblematiek en migratie. Een samenleving die in facties uiteenvalt en waar intolerantie jegens de afwijking van de norm de boventoon voert. Politici die zich uiten in polariserend en schofferend taalgebruik, in plaats van de verbinding te zoeken. Burgers die tegenover elkaar staan, elkaar bedreigen omdat men een andere mening is toegedaan, of afwijkt van wat wij als normaal betitelen. Het grote verschil met Thomas’ tijd is de snelheid waarmee het wereldnieuws onze woonkamers binnen dendert en het gemak en ongemak van de digitale berichtgeving. Afkeur en haat kunnen we relatief anoniem vanachter ons beeldscherm uitstorten over groepen en individuen.

Botsende meningen en verschillen van inzicht zijn van alle tijden. Ze zijn inherent aan ons menszijn, zeker in meer geïndividualiseerde samenlevingen als de onze. En laten we wel zijn: het is ook goed als ieder zelf kan bepalen hoe te leven, wat te willen zijn, van wie te houden, welk werk te doen of tot welke groep te willen behoren. Maar te veel ervaren we onze individualiteit als een recht in plaats van als een voorrecht. Als of we geheel los staan van anderen en ook niet verantwoordelijk zijn voor het welzijn en welbevinden van ons allen. En voor ons eigen handelen zijn we geneigd andere maatstaven aan te leggen dan die wij aan anderen opleggen. Zoals Thomas het al schreef: "Wij willen dat anderen streng tot de orde worden geroepen, maar op ons mag niets worden aangemerkt".

Maar als wij individualiteit een groot goed vinden, moeten we ons ook realiseren dat die altijd raakt aan de eigenheid van de ander. En waar wij zelf niet toestaan dat de ander onze grenzen overgaat, hebben we ons er rekenschap van te geven dat wij dat ook niet bij een ander mogen doen. Of in de woorden van de Joodse wetgeleerde Hillel die rond het begin van de gangbare jaartelling leefde: "Wat gij haat, doe dat uw naaste niet aan."

Individualiteit is dus geen onafhankelijke staat van zijn, maar één die vraagt om actief handelen, afstemmen en constant alert zijn. Alert op onze grenzen en die van anderen. Alert op de manier waarop we ons uiten. Alert op de wijze waarop we handelen. Alert op het welbevinden van ons allen, zodat wij onze individualiteit daarbinnen kunnen vinden. Zodat waar wordt, dat het ons niet goed gaat, zo lang het één van ons niet goed gaat. Individualiteit vraagt ons dus om na te denken over en onszelf te definiëren in termen van het collectief waartoe wij behoren: onze familie, ons werk, onze straat, onze stad, ons land en onze wereld. Na te denken over ons allen en onze rol in dat collectief. Want daarbij hoort niemand aan de kant te staan. Iedereen is er onderdeel van en levert er een onmisbare bijdrage aan, die niet gemeten wordt in kwantiteit, maar in kwaliteit op basis van eigen mogelijkheden.

En daarbij helpen Thomas' woorden om ons niet te overhaasten in ons oordeel en niet te hardnekkig vast te houden aan onze eigen mening. Alleen dan kunnen we ruimte vinden om in te zien wat ons oordeel en onze mening doen met de ander. Omdat we onderdeel zijn van een groter geheel dan ons zelf. Want als wij, zoals een ander eeuwenoud woord zegt, onze naaste even liefhebben als onszelf, kunnen we beginnen om de problemen waar onze wereld in deze tijd voor geplaagd staat op te lossen: met elkaar. Laten we daarmee vandaag nog beginnen. Daardoor wordt de wereld in alle opzichten een meer leefbare plek.